

Rahandusministeerium

Teie: 12.09.2025 nr RAM/25-1002/-1K

Meie: 01.10.2025 nr 1-7/262-3

Riigihangete seaduse muutmise seaduse eelnõu kooskõlastamine

Lugupeetud minister

Siseministeerium kooskõlastab märkustega arvestamisel riigihangete seaduse muutmise seaduse eelnõu. Käesolev kooskõlastuskiri sisaldab ka märkusi ning ettepanekuid Siseministeeriumi valitsemisala asutustelt.

1. Palume täiendada riigihangete seaduse (edaspidi *RHS*) § 2 lõiget 2. Kuivõrd „julgeolekuriske vähendav“ on riigihangete (edaspidi ka *RH*) üks strateegilisi eesmärke, siis soovitame kaaluda ettepanekut täiendada § 2 lõiget 2 pärast „innovatsiooni rakendamise“ sõnadega „julgeolekuriskide“.

Ettepaneku eesmärk on, et hankijad mõtleksid juba riigihanget planeerides ja läbi viies keskkonnahoiu, innovatsiooni ja sotsiaalsete kaalutluste kõrval ka julgeolekuriskidega seotud aspektidele. Leiame, et kui julgeolekuriskidega arvestamine saab teiste kõrval ka *RHS*-s eesmärgina sõnastatud, on hankijatel eeldatavasti lihtsam julgeolekuriskidega seotud aspekte nii riigihanke tingimuste seadmisel kui hankemenetlust läbi viies, sh riigihanke käigus otsuseid tehes, arvesse võtta.

Julgeolekuriskidega seotud aspektide all mõtleme julgeolekuohte ja nende maandamist. Julgeolekuoht võib olla näiteks vaenuliku riigi või nendega liidus olevate riikide huvi luua meile strateegiline sõltuvus tema kontrolli all olevast tootest, teenusest, maavarast, tehnoloogiast vms. Selle eesmärkideks võib olla saavutada juurdepääs meie organisatsioonides liikuvale teabele, seda eesmärgil ja viisil, mis võib kahjustada Eesti julgeolekut. Samuti võib olla eesmärk saavutada positsioon, läbi mille on võimalik manipuleerida või kahjustada avalike teenuste toimimist ning seeläbi riigi julgeolekut. Samuti võib olla eesmärk saavutada positsioon, mida on võimalik kasutada riigi suveräänsete otsuste mõjutamiseks (n-ö sõltuvuste relvadeks muutmine). Näiteks Saksamaa varasem gaasisõltuvus Venemaast, mõne Euroopa riigi sõltuvus Hiina tehnoloogiast või teenustest jm.

Julgeolekuohtude tuvastamiseks on olemas erinevad riskihindamise tööriistad ja mudelid. Kui riigihankega võivad kaasneda julgeolekuohud, siis on oluline neid maandada. Selleks on erinevates hankeetappides ja ka sellele eelnevates teenuse planeerimise faasides võimalik leida erinevaid maandamismeetmeid. Näiteks: sobiva hankeliigi valik, toote või teenuse kirjeldusse, riigihanke tingimustesse, sh hankelepingsusse erinevate asjakohaste kriteeriumite lisamine vms.

Majandusjulgeoleku ohte ja strateegilisi sõltuvusi kirjeldatakse Euroopa majandusjulgeoleku strateegias.¹ Kehtivad Eesti julgeolekupoliitika alused (2023)² näevad ette, et Eesti hindab riigihangete riske, et välistada tooted, teenused ja pakkujad, mille tõttu võivad sattuda ohtu riigi toimimise seisukohalt olulised teenused. Euroopa Komisjoni presidendi poliitilistes juhistes komisjonile 2024. aasta suvel tehakse ettepanek üle vaadata riigihangete direktiiv, et mh paremini tagada julgeolekut.³

2. Teeme ettepaneku muuta eelnõu § 1 punkte 2–6, millega sätestatakse uued piirmäärad.

Teeme ettepaneku tõsta kaitse- ja julgeolekuvaldkonna (edaspidi *KJ*) riigihangete lihthangetes piirmäär eelnõus kavandatava 100 000 euro asemel 150 000 eurole, sest nii kehtiv *KJ* riigihangete piirmäär kui ka eelnõus pakutud *KJ* riigihangete piirmäärade tõus on põhjendamatult madalad.

Direktiivi 2009/81/EL (edaspidi *KJ direktiiv*) kohaldatakse riigihanketingute suhtes, mille eeldatav maksumus käibemaksuta on täna kehtivaid piirmäärasid arvestades asjade ja teenuste ning lihtsustatud korras tellitavate teenuse puhul 443 000 eurot ja ehitustööde puhul 5 538 000 eurot.

Võrdluses eeltooduga on Eestis kehtivad *KJ* siseriiklikud piirmäärad asjadele ja teenustele 4,43 korda madalamad, samas kui klassikalise sektori riigihanke piirmäärade vahe on kõigest 2,86 kordne.

Eeltoodud proportsioonide erinevus ei ole põhjendatud ning seda eriti muutund julgeolekuolukorda aga ka eelnõu eesmärki silmas pidades. Sarnased proportsioonid piirmäärade tõusus peaks kehtima ka *KJ* ehitushangetele. Arvestades *KJ* riigihangete spetsiifilisust ja keskmist maksumust on 150 000 eurot meie hinnangul igati mõistlik ja põhjendatud piirmäär.

Eeltoodud muudatus ei muudaks *KJ* riigihangete läbiviimist mitte üksnes oluliselt lihtsamaks ja kiiremaks, vaid vähendaks ka julgeolekuriske, sest tundlikke oste ei peaks avalikustama (mis täna on probleem ja võib panna erandite poole vaatama) kuivõrd siis piisaks väikeostu läbiviimisest ja üldpõhimõtete järgimisest. Seda enam, et siia alla liigituvad Eestis vaid üsna vähesed ja kindlad ostud.

Ettepanek ühtib ka eelnõu seletuskirjas toodud põhimõttega, mille kohaselt tulenevalt pingelisemaks muutunud julgeolekuolukorrast on vajalik suurendada paindlikkust vajalike asjade, teenuste ja ehitustööde hankimisel ning alla rahvusvahelise piirmääraga riigihangetes ei ole vajadust seada põhjendamatuid piiranguid. Väikeost võimaldab korraldada *KJ* riigihanke kiiresti ja vähema avalikustamisega, mis on muutuvus julgeolekuolukorras oluline.

Alternatiivina teeme ettepaneku, et arvestades kui spetsiifiline on *KJ* valdkonna turg ning kui vähe on *KJ* riigihankeid (nii siseriiklike kui üle rahvusvahelise piirmäära) registris läbi viidud ja kui kallid *KJ* riigihanked üldjuhul on, võiks kaaluda ka siseriikliku piirmäära kaotamist. Lõpliku otsuse tegemiseks tuleks analüüsida läbiviidud *KJ* riigihangete statistikat ja turgu.

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:52023JC0020>.

² https://www.riigiteataja.ee/aktiis/3280/2202/3001/julgeolekupoliitika_2023.pdf.

³ https://eumeps.eu/images/newsroom/news/Political_guidelines_2024_2029/Political_Guidelines_2024-2029_EN.pdf.

KJ direktiivi eesmärgiks on muuhulgas kaitsta liikmesriikide julgeolekuhuve, millest tulenevalt on direktiivi jäetud liikmesriikidele üsna märkimisväärsed otsustusõigused. Eesti peaks neid õigusi kasutama ja mitte üle reguleerima, mis on ka käesoleva eelnõu eesmärgiks.

Samas märgime, et riigihankeõiguse üks eesmärkidest on vähendada korrupsiooniohtu. Olukorras, kus eelnõuga kaotatakse senine kolmetasandiline piirmäärade süsteem, jättes alles vaid lihthanke ja rahvusvahelise hanke piirmäära, ning tõstetakse lihthanke piirmäärade väärtusi, ei saa nõustuda seletuskirjas toodud mõjude selgitustega, et korrupsiooniohu suurenemise risk on hüpoteetiline. Tuleb arvestada, et piirmäärade tõstmisega kasvab ka nn väikeostude osakaal, mille puhul on menetlus võrreldes lihthankega veelgi lihtsam. Kuivõrd muudatusega lihtsustatakse enam kui poolte hangete korraldamist (vt seletuskirja p 2), ei ole korrupsiooniohu risk kindlasti mitte väike ega hüpoteetiline nagu on kirjeldatud eelnõu seletuskirja mõjude peatükis (vt seletuskirja p 6.1.1 ja 6.2.1.).

3. Palume täiendada eelnõu § 1 punkti 3 muudatust, millega muudetakse RHS § 27 lõiget 2. Palume lõike 2 viimast lauset täiendada lauseosaga „või kui tegemist on kaitse- ja julgeolekuvaldkonna riigihankega“.

Osadeks jagamata põhjendamise kohustust kaitse- ja julgeolekuvaldkonna riigihangetele kohalduvas direktiivis 2009/81/EÜ ei ole. Seletuskirjas on välja toodud, et Eesti on omale eesmärgiks võtnud direktiividest rangemate tingimuste vältimise ja eelnõuga korrigeeritakse vastavad sätted.

4. Palume üle kontrollida eelnõu § 1 punkti 21 eelnõu ning seletuskirja osa.

Kuivõrd seletuskirjas on öeldud, et antud muudatuse tulemusel on selline kontroll kohustuslik üksnes siis, kui minikonkursi raames sõlmitava hankelepingu eeldatav maksumus ületab rahvusvahelist piirmäära (lk 18), siis palume üle vaadata, kas antud sättes sõnad „raamlepingu maksumus ja“ on vajalikud. Eelkõige seetõttu, et raamlepingu, mille maksumus ei ületa rahvusvahelist piirmäära, alt ei tohiks praktikas olla võimalik sõlmida hankelepingut, mille maksumus ületab rahvusvahelist piirmäära. Kui see võib teoreetiliselt osutuda võimalikuks, et lihthankemenetluse tulemusel sõlmitud raamlepingu alt saab sõlmida hankelepingu, mille maksumus ületab rahvusvahelist piirmäära (näiteks RHS alusel tehtud õiguspärane lepingu muudatus), siis märgime, et sättes toodud sõnastuse juures ei oleks sellisel juhul vaja raamlepingu alusel hankelepingu sõlmimisel kõrvaldamise aluseid kontrollida.

5. Eelnõu § 1 punktiga 22 kavandatav muudatus § 32 lõike 8 osas, et hankija ei pea ettevõtja dünaamilise hankesüsteemiga liitmisel tegema kvalifitseerimise otsust, on tervitatav ja hankijate töökoormust vähendav.

Samas teeme dünaamilise hankesüsteemi ja selles kvalifitseerimistingimuste seadmisega külgnevalt ettepaneku täiendada § 100 lg 1 p 3 ja 4 pärast sõnu „riigihanke algamise“ sõnadega „ja dünaamilises hankesüsteemis liitumise taotluse“ ning § 101 lg 1 p 1 ja 2 pärast sõnu „riigihanke algamisele“ sõnadega „ja dünaamilises hankesüsteemis liitumise taotluse esitamisele“.

Selgitame, et kitsaskoht, mis lahendust vajab, on dünaamilise hankesüsteemi puhul RHS kvalifitseerimistingimuse kohaldamise ebaselgus. Dünaamilise hankesüsteemi võib luua nt kümneks aastaks, liituda saab süsteemiga jooksvalt kogu süsteemi kestvuse jooksul ehk kasvõi kümnenda aasta jooksul. Kuna ka dünaamilises hankesüsteemis tuleb kvalifitseerimistingimus seada hanke avaldamisel (dünaamilise süsteemi loomisel), siis näiteks viiendal aastal taotluse esitaja ehk süsteemiga liituja puhul peaksime ka kehtiva RHS sõnastuse kohaselt arvestama

hanke avaldamisele ehk dünaamilisele süsteemi loomisele eelnenud kolme aastaga ehk antud näite puhul 8-5 aasta taguste andmetega (netokäive, täidetud lepingud). Pakutud ettepaneku arvestamisel oleks selgus, et dünaamilise hankesüsteemi korral saab nõuda dünaamilises hankesüsteemis liitumise taotluse esitamisele eelneva 36 kuu kohta kvalifitseerimismäärade täitmist, mida toetab ka Rahandusministeeriumi poolt nõustamise käigus antud tõlgendus.

Alternatiivne lahendus oleks luua eraldi punkt RHS § 32 lg 7 juurde, mis sätestaks erisuse dünaamilise hankesüsteemi kvalifitseerimistingimuste ajalise määratluse osas ehk kvalifitseerimistingimusi, mis toodud RHS § 100 lg 1 p 3 ja 4 ning § 101 lg 1 p 1 ja 2 saaks kohaldada dünaamilise hankesüsteemi puhul liitumise taotluse esitamisele eelnenud 36 kuu kohta.

6. Palume täpsustada eelnõu § 1 punkti 28, millega täiendatakse RHS § 50 punktiga 12.

Siseministeeriumi hinnangul, kuivõrd kavandatava sätte näol on tegemist täiesti uue alusega, tuleks seda alust vaadelda laiapindse riigikaitse kontekstis laiemalt. Täna ses julgeolekukeskkonnas ähvardavad Eestit palju mitmekesisemad ohud kui üksnes sõjalised rünnakud ning ka siseturvalisus mängib riigikaitse suurt rolli.

Seega leiame, et oleks asjakohane suurendada alla rahvusvahelise piirmäära riigihangetes paindlikkust ka juhul kui hankelepingu ese on vajalik näiteks ühises piiriturvalisuse julgeoleku tagamisel osaleva Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve või Euroopa Liidu meetmete rakendamiseks ellu viidavate piiriturvalisuse tagamise tegevuses osaleva liikmesriigi piirivalve- või politsei eriüksuse ja nendega kaasas olevale tsiviilkoosseisule ametikohustuste täitmiseks.

Lisaks eeltoodule märgime, et eelnõu kohaselt saab korraldada väljakuulutamisetähtaajaga läbirääkimistega hankemenetluse alla rahvusvahelise piirmäära riigihankes muuhulgas ka Kaitseväge õppuste korraldamiseks. Õppused on osa Kaitseväge igapäevategevusest, mistõttu on vastava menetlusliigi laiendamine eranditult kõikidele Kaitseväge õppustele liiga laiaulatuslik. Üldjuhul on õppused piisavalt pikalt ette planeeritavad, mis võimaldab omakorda järgida ka riigihanke reegleid, eriti kuivõrd eelnõuga on kavandatud ka lihthanke piirmäärade tõstmine. Ühtlasi, ka siinjuures viitame, et teemat tuleks vaadelda laiapindse riigikaitse kontekstis laiemalt.

Samuti palume seletuskirjas selgitada, kas täiendav alus eelnõus esitatud sisuga väljakuulutamisetähtaajaga läbirääkimistega hankemenetluse läbiviimiseks ei peaks oma sisult kuuluma RHS 6. peatüki alla (§ 173) või on see väljakuulutamisetähtaajaga läbirääkimistega hankemenetlus lisatud klassikalise direktiivi sätete alla põhjusel, et selle sätte alusel võiks osta ükskõik milliseid tooteid sättes nimetatud eesmärgi täitmiseks, sh tsiviilkoosseisule ametikohustuste täitmiseks (sh kontoritarbed, toitlustus, konverentsid, majutus jne)?

7. Palume täpsustada eelnõu § 1 punkti 31, millega muudetakse RHS § 72 lõiget 6.

Palume kaaluda, kas antud kontekstis, kus kaotatakse ära hankija kohustus pidada läbirääkimisi, mida Siseministeerium toetab, oleks asjakohane kõnealuse muudatuse valguses vaadata üle kogu § 72 sõnastus. Täpsemalt, planeeritud muudatuse jõustumisel tekitab osa paragrahvist, mis endiselt paneb hankijale kohustusi seoses „läbirääkimiste pidamise ettepanekuga“, segadust.

Näiteks, kui hankijal ei ole eelnõu kohaselt enam kohustust läbirääkimisi pidada siis § 72 lõige 1 kohustab hankijat jätkuvalt tegema ettevõtjale ettepaneku pidada läbirääkimisi. Ka lõiked 2, 4 ja 5 räägivad jätkuvalt läbirääkimiste pidamise ettepanekust. Kaaluda paragrahvis

72 muu sõnastuse kasutamist. Selleks võiks olla näiteks „ettepanek hankelepingu sõlmimiseks“, sest väljakuulutamisetähtaajaga menetluses on hankija tegevus (ettepanek) suunatudki eeskätt hankelepingu sõlmimisele ning seejuures asjaolu, kas hankija jõuab hankelepingu sõlmimiseni tähtaajaga pidamise tulemusel, pakkumuse küsimise-esitamise tulemusel või mõnel muul viisil, ei vaja ilmselt regulatiivsel tasandil sekkumist. Hankijal on RHS üldpõhimõtetest tulenevalt niikuinii kohustus tegutseda muuhulgas ka kontrollitavalt, mis praktikas peaks väljenduma piisava kontrollijälje säilitamisena sellest, kuidas lepingu sõlmimiseni jõuti. Eelnevalt tulenevalt tuleks kavandatava muudatuse, et väljakuulutamisetähtaajaga menetluses ei ole tähtaajaga pidamine kohustuslik, vaates üle vaadata kogu paragrahv.

8. Peame ebavajalikuks eelnõu § 1 punkti 32 muudatust, mille täiendatakse RHS § 77 lõikega 6².

Antud sätte seos lihtsustamise projektiga jääb arusaamatuks. Intellektuaalomandi õigustega seotud asjaolude läbimõtlemine riigihanke alusdokumentide koostamisel on ka täna osa hoolsa hankija kohustustest. Tavaliselt on see käsitletud sõlmitava lepingu projektis. Hetkel siiski jääb arusaamatuks, mida see säte hankija jaoks muudab ja mis on sätte praktiline väärtus.

Lisaks eeltoodule märgime, et riigi tarkvara avalikkusele tasuta kasutamiseks andmine on reguleeritud riigivaraseaduses. Kuidas kavandatav muudatus mõjutab tulevikus riigivara avalikkusele tasuta kasutamiseks andmist? Kas muudatusega kaasnevat mõju on analüüsitud riigivaraseaduse § 28¹ kuni § 28⁴ tähenduses?

Kuigi kavandatava muudatusega suure tõenäosusega olulist mõju ei kaasne, oleme siiski arvamusel, et ebavajalik on luua regulatsiooni, mis tegelikku mõju ei oma ega ole otseselt seotud riigihangete regulatsiooniga.

9. Palume kaaluda RHS § 82 lõike 2 muutmist.

Direktiiv on leebema sõnastusega kui RHS, arvestades riigi õiguspoliitilisi suunda mitte üle võtta direktiive karmimalt. Lihtsustamise projekti raames esitati muuhulgas ettepanek muuta RHS-i nii, et pakkumuste esitamise tähtaega tuleb pikendada olulise muudatuse korral. Ettepanekuga nõustusime, sest mitte iga riigihanke alusdokumentides tehtud muudatuse korral ei peaks hankija olema olukorra ees, kus ta peab esitamise tähtaega edasi lükkama. Praegu on praktikas nii, et sisuliselt iga muudatuse korral peab hankija tagama, et muudetud dokumentide avaldamisest arvates oleks vähemalt 50% minimaalsest esitamise ajast veel ees ja vajadusel tuleb siis vastavalt tähtaega pikendada. Kirjeldatud olukorra on tekitanud asjaolu, et alati saab, kasvõi teoreetiliselt, väita, et muudatuse tõttu võib huvitatud ettevõtjate ring muutuda või mingi, ükskõik kui pisike, muudatus võis kellegi pakkumust mõjutada. Kokkuvõtteks: praegune sõnastus annab palju ruumi teoreetilisteks tõlgendusteks, mis ei toeta praktikas riigihangete teostamist.

Pakume ka direktiivist lähtuva sõnastusettepaneku, mis ka TGS advokaadibüroo poolt lihtsustamise projekti analüüsis märgitud oli:

„Riigihanke alusdokumentide muudatust ei loeta käesoleva paragrahvi lõike 1 mõistes oluliseks, kui muudatuse tähtsus on asjakohaste pakkumuste ettevalmistamiseks väike. Muudatust loetakse igal juhul oluliseks kui esialgsetest riigihanke alusdokumentidest lähtudes koostatud pakkumus muutub tehtud muudatuse tõttu riigihanke alusdokumentidele mittevastavaks või kui esialgse hanketeate alusel kvalifitseerimise tingimustele vastav pakkuja või taotleja jääb tehtud muudatuse tõttu kvalifitseerimata.“.

Alternatiiv on anda hankijale õigus otsustada, kui palju ta alusdokumentide muutmisel esitamise tähtaega pikendab.

10. Juhime tähelepanu eelnõu § 1 punktile 34, millega muudetakse RHS § 83 lõiget 3.

Juhime tähelepanu, et võttes arvesse lihtsustamise projekti raames hankijatelt saadud arvukat tagasisidet, sh Siseministeeriumi valitsemisala asutuste vajadusi, on meie ootus, et riigihangete register parandaks oma tehnilist lahendust. Nimelt ei peaks hankijad RHS-st tulenevate nõuete täitmiseks ebamõistlikult aja- ja ressursimahukat käsitööd tegema, näiteks pikkade viitenumbrite loomine raamlepingu alla iga 12-kuulise perioodi järgi, nende haldamine, konkreetsete viitenumbritega seotud aruandluse esitamine jne. Kogu käsitsi tehtav töö, mida hankijad aruandluse esitamiseks vajalike tegevustena täna teevad, on võimalik ära teha tehnilise lahenduse abil. Olukorras, kus süsteemid omavahel andmeid vahetavad, tekib paratamatult küsimus, et miks ei ole antud probleemile jätkuvalt lahendust leitud. Eriti olukorras, kus hankijatel on täitmisel mitusada lepingut, siis on selline käsitööna tehtav töö ebamõistlik töökoormus ning tuleks kindlasti kas regulatiivsel või tehniliste lahenduste abil lahendada.

Ühtlasi võiks kaaluda, kas seda sätet muuta selliselt, et aruandlust ei „tükeldataks“ 12 kuu kaupa, vaid see jookseks raamlepingu algusest lõpuni. 12-kuuline „tükeldamine“ on hankijate jaoks täiendav töömahukas kohutus ja nagu ka eespool kirjeldatud, käsitöö, mis esialgselt soovitud kasu asemel praktikas tekitab segadust ja valesid andmeid (samas kui aruandlus toimub täna SAP-st registrisse automaatselt, v.a 12-kuuline tükeldamine, millele ei ole tehnilist lahendust).

11. Teeme ettepaneku muuta RHS § 88 lõiget 8.

RHS § 88 lg 8 sätestab, et kui hankelepingu eseme kasutajateks on füüsilised isikud, tuleb tehnilise kirjelduse koostamisel võtta arvesse puuetega inimeste võimalikke kasutusvajadusi seoses hankelepingu esemega või koostada tehniline kirjeldus nii, et kõigil oleks võimalik hankelepingu eset kasutada, välja arvatud nõuetekohaselt põhjendatud juhtudel. Kui kohustuslikud ligipääsetavuse nõuded on sätestatud Euroopa Liidu õigusaktiga, lisab hankija tehnilisele kirjeldusele viite vastavale õigusaktile.

Palume kaaluda, kas esineb vajadus sätestada, millises alusdokumentide osas vastava viite peab tegema, sest vastav viide võib olla sätestatud tehnilise kirjelduse asemel näiteks ka lepingu tingimustes.

Kohustades hankijat konkreetsetes alusdokumentide osas viidet sätestama võib kaasa tuua olukordi, kus hankija rikub RHS-is sätestatud korda pelgalt seetõttu, et viide on vales alusdokumentide osas. Arusaadavalt ei saa hankija seda sätestada kvalifitseerimise tingimustes või hindamiskriteeriumites ja peab seda tegema asjakohases alusdokumentide osas, aga selleks võib ka olla nt hanke- või raamleping.

12. Palume üle kontrollida eelnõu § 1 punkti 43 eelnõu ja seletuskirja viited.

Ühtlasi toome välja, et eelnõu § 1 punkti 43 kohaselt kavandatakse RHS § 95 lg 4 sõnastamist selliselt, et edaspidi kaotatakse hankija kohustus kontrollida ja kaaluda igas riigihankes kõiki seaduses loetletud kaalutusõigusega pakkuja ja taotleja kõrvaldamise aluseid. Nimetatud muudatus tähendab praktikas seda, et hankija peaks kõrvaldamise alused sätestama riigihanke alusdokumendis. Siseministeeriumi hinnangul peab RHS võimaldama julgeolekuriskide

maandamist ning ebausaldusväärsete pakkujate või taotlejate hankemenetlusest kõrvaldamist igas hankemenetluse etapis, sh vajadusel ka sõlmitud lepingu ülesütlemist ja taganemist.

Eeltoodust tulenevale ei toeta Siseministeerium eelnõus pakutud viisil RHS § 95 lg 4 sõnastuse muutmist, sest oleme seisukohal, et seadus peab võimaldama hankijal kõrvaldada pakkuja ka olukorras, kus hankija ei suutnud alusdokumentide koostamisel teatud riski ette näha.

Samamoodi peaks RHS võimaldama hankeleping üles öelda või sellest taganeda kui esineb mõni RHS §-s 95 lõikes 4 sätestatud alus. Teeme ettepaneku täiendada RHS § 124 lõike 1 punkti 2¹ sõnastust viidetega RHS § 95 lõikele 4 ning sõnastada see punkt näiteks järgmiselt:

„(1) Hankijal on õigus hankeleping üles öelda või hankelepingust taganeda, kui:

/.../

2¹) hankelepingu sõlminud ettevõtjal esineb hankelepingu täitmise ajal mõni käesoleva seaduse § 95 lõike 1 punktides 1–4 või § 95 lõike 4 punktides 2–12 sätestatud alus;“.

Ühtlasi teeme ettepaneku täiendada RHS § 95 pakkuja ja taotleja kõrvaldamise aluseid sättega, mis võimaldab maandada võimalikke ebausaldusväärsusega kaasneva võivaid ohte.

Oleme Rahandusministeeriumi poole pöördunud, et seoses riskide maandamisega riigihangetes tuleks lisaks pakkujate asukohapõhisele piiritlemisele tuleks analüüsida ka võimalust välistada riigihangetelt ettevõtted, mis on läbi otseste või kaudsete osalustega seotud ebausaldusväärsete riikidega ja/või nendes riikides tegutsevate ettevõtetega (vt näiteks välisinvesteeringute usaldusväärsuse hindamise seadus). Oleme on jätkuvalt enda varasema seisukoha juures, sest ametile teadaolevalt on praktikas esinenud juhtumeid, kus riigihankes osaleb Euroopa Liidus registreeritud ettevõtte, kes omakorda on seotud ebausaldusväärse või vaenuliku välisriigiga.

Lisaks pakkujate või taotlejate usaldusväärsusele on oluline hinnata ja välistada potentsiaalselt julgeoleku ohtu kujutavate allhankijate kasutamine lepingute täitmisel. Eriti oluline on see IT sektoris. Hankijale peab olema teada, kes tegelikult töid teostavad ja nende IT süsteemidele ligipääse omavad ning vajadusel keelduda konkreetsete alltöövõtjate ja töötajate kasutamisest, sh välistama kaugtöö vaenulike riikide territooriumilt, või lõpetada leping ennetähtaegselt.

Eeltoodust tulenevalt teeme ettepaneku täiendada RHS § 95 lõiget 1 ja/või lõiget 4 sarnase alusega nagu on sätestatud § 177 lõike 2 punktis 1, s.o hankija võib hankemenetlusest kõrvaldada ja jätta hankeleping sõlmimata ettevõtjaga, kes ei ole teadaolevalt piisavalt usaldusväärne, et välistada riigi julgeolekule avalduvaid ohte. Täiendava aluse loomisel tuleb täiendada ka eelnevas ettepanekus pakutud sõnastust vastava punktiga.

13. Toetame eelnõu § 1 punkti 48 muudatust, kuid palume kaaluda, kas täielikku pöördmenetlust oleks kohane laiendada ka muudele, kui vaid hinna või kulu alusel hindamisele.

Uus regulatsioon võimaldab hankijatel soovi korral viia läbi n-ö täielik pöördmenetlus, mis on igati mõistlik, vajalik ja kaua oodatud.

Arusaamatuks jääb aga, miks luuakse selline võimalus üksnes juhul, kui pakkumusi hinnatakse pakkumuse hinna või kulu alusel. Miks ei võiks eelnõuga kavandatavat täielikku pöördmenetlust kasutada ka kvalitatiivsete hindamiskriteeriumite puhul? Juhul, kui hankija kasutab kvalitatiivseid hindamiskriteeriumeid ja hindab pakkumusi vastu hindamiskriteeriume ning pakkumustele omistatavad väärtuspunktid ei selgu pakkumuste võrdlemise teel, siis olukorras, kus edukas pakkumus osutub mittevastavaks, ei muutu pakkumuste pingerida. Ka sellistel juhtudel võiks hankijal olla õigus täielikku pöördmenetlust kasutada.

Meie ettepanek on, et eelnõuga kavandatava võimaluse võiks ette näha olenemata rakendatavatest hindamiskriteeriumitest.

Juhul, kui eduka pakkuja pakkumus osutub mittevastavaks ja selle pakkumuse äralangemine mõjutab edukaks tunnistamise otsust, võiks ette näha hankijale kohustuse pakkumusi uuesti hinnata (sarnaselt RHS § 119 lõigetele 1 ja 2).

Mõistame, et regulatsiooni koostamisel on mõeldud üksnes neid olukordi, kus pakkumuste sisulisi kriteeriumeid hinnates võib pingerida ühe pakkumuse äralangemisel muutuda. Kuid praegune sõnastus välistab kvalitatiivsete kriteeriumite puhul n-ö täieliku pöördmenetluse kasutamise täielikult, mis ei ole eeltoodut arvesse võttes põhjendatud.

Juhul, kui eelnõuga kavandatav muudatus välistab täielikult kvalitatiivsete hindamiskriteeriumite rakendamise korral täieliku pöördmentluse kasutamise, siis võib see viia olukorrani, kus hankijad hakkavad eelistama kulu hindamist kvaliteedi hindamisele, sest see on tunduvalt vähem ajakulukas.

Alternatiivselt leiame, et lisaks kulule võiks täielik pöördmenetlus olla lubatud vähemalt ka siis, kui hindamiskriteeriumiks on muud numbrilised näitajad. Või, kui eelnõus toodud „kulu“ all on silmas peetud ka näiteks tarneaega või garantii pikkust, siis võiks selles osas seletuskirja täpsustada. Saame aru, et riigihangete register võimaldabki valida hindamiskriteeriumiks kas maksumuse, kulu või kvaliteedi ning kulu alla tulebki liigitada kõik muud numbrilised näitajad ning ilmselt on ka eelnõus sellest lähtutud, kuid RHSi mõttes ei ole tarneaaja, garantii pikkuse vms numbrilise näitaja hindamine oma olemuselt kulu kriteerium.

14. Palume selgitust eelnõu § 1 punkti 57 kohta, millega täiendatakse RHS § 117 lõikega 1¹.

Jääb ebaselgeks, mida soovitakse täiendatava sättega öelda. Ka seletuskirjast ei ole võimalik leida mida on § 117 lg 1¹ soovitud reguleerida. Milliseid pakkumusi veel peale vastavaks tunnistatud pakkumuste hinnataks? Mittevastavate pakkumuste hindamine ei tundu kuidagi loogiline.

15. Juhime tähelepanu eelnõu § 1 punktile 58, millega täiendatakse RHS § 122.

Üldine tähelepanek § 122 planeeritud muudatusega seonduvalt, et kui kehtiva RHS-i kohaselt on alltöövõtjatest teavitamise kohustus seotud riigihanke piirmääraga, mis eelnõuga kaotatakse, siis palume vaadata üle, kas ei oleks asjakohane siduda see kohustus rahvusvahelise piirmääraga.

16. Teeme ettepaneku piirata hankija õigust asendada sõlmitud hankelepingus ettevõtte uue ettevõtjaga, mis on loodud restruktureerimise tõttu ja seeläbi välditakse vana ettevõtte poolt kohustusi riigi ees.

Hankija ei peaks saama rakendada RHS § 123 lg 1 punktis 6 ettenähtud võimalust kui ettevõtte restruktureerimine on tingitud asjaolust, et äriühingu suhtes on näiteks alustatud kriminaalmenetlus või on ettevõttel riigi ees maksuvõlad ning restruktureerimisega luuaks nõ puhas ettevõtte, mis jätkab samadele osanikele riigi vahenditest tulu saamist, kuid teiselt poolt välditakse riiklike kohustuste täitmist, sh tuleviku nõudeid. Kuigi RHS § 123 lg 1 p 6 ei kohusta hankijat olemasolevat ettevõtjat asendama, vaid

annab selleks võimaluse, oleks asjakohane viidatud sätet siiski täiendada selliselt, et hankelepingu jätkamine tahtlikult likvideeritava äriühingu järglasega oleks välistatud.

Eelnevast tulenevalt teeme ettepaneku täiendada RHS § 123 lg 1 p 6 sõnastust näiteks järgmiselt: „6) ettevõtja asendatakse osaliselt või täielikult uue ettevõtjaga, kes ei kuuluks kõrvaldamisele käesoleva seaduse § 95 kohaselt ja kes täidab riigihanke alusdokumentides sätestatud kvalifitseerimise tingimusi, ettevõtja restruktureerimise, sealhulgas ülevõtmise, ühinemise, võõrandamise või maksejõuetuse tõttu, eeldusel et ettevõtja asendamisega ei väljasta ettevõtja riiklike kohustuste täitmist ega kaasne hankelepingu muid olulisi muudatusi;“.

17. Palume täiendada RHS § 177 lõiget 2.

Ettepanek täiendada RHS § 177 lõiget 2 viitega § 95 lõike 4 punktile 12, et KJ hankija, kes on piiranud isikute ringi kooskõlas RHS § 7 lõikega 3, saaks kolmandatest riikidest pärit ettevõtja (või tema alltöövõtja) hankemenetlusest kõrvaldada. Kuivõrd KJ riigihanked on kahe-etapilised, siis võimalusest see pakkumus tagasi lükata praktikas ei aita. Oluline on, et ettevõtja saaks kõrvaldada kohe riigihanke esimeses etapis ja teha sellekohase kõrvaldamise otsuse.

18. Palume täpsustada eelnõu § 1 punkt 71, millega parandatakse RHS § 178 lõikes 2 esinev viga.

Nõustume, et RHS § 178 lõige 2 ebaõige sõnastuse tulemusena on tekkinud ebaloogiline ja vastuoluline olukord, kus kehtiv sõnastus seob kõikide lõikes 1 nimetatud andmete ja dokumentide esitamise nõude lõikes 2 nimetatud erandlike asjaoludega (hädaolukord, sõjaseisukord jms), mis ei ole kooskõlas direktiivi artikliga 42 ning muudatus on vajalik, sest see on riigihankeid läbiviies tekitanud tõsisemaid probleeme. Iseküsimus on, kas eelnõus pakutud sõnastus on üheselt mõistetavalt arusaadav ja garanteerib artiklis 42 toodud võimaluste ülevõtmise.

KJ direktiivi artiklis 42 on antud ettevõtjate tehniline ja/või kutsealane suutlikkusse kontrollimiseks terve rida võimalusi ja suur osa neist ühtib ka klassikalise direktiiviga. Samad põhimõtted on püütud üle tuua ka RHS-i, kuid lõike 2 sõnastus on eelnõus endiselt segadust tekitav. Lõike 2 sõnastus ühtib artikli 42 punkti h sõnastusega (ehk sama artikli ühe alamjaotuse täiendava võimalusega), kuid arusaamatuks jääb, miks see seaduses nii keeruliselt ja läbi viitamiste peab sätestatud olema.

Sõnastust lugedes jääb eksitav mulje, nagu ei tohiks eelnõus viidatud punktides 1-3 toodud üldse muul juhul nõuda, kui lõikes 2 nimetatud hädaolukordades jms, mis ei ole direktiivi eesmärk. Enamus punktides 1–3 toodust on rohkemal või vähemal määral artikliga 42 kaetud. Võimalik, et siin on tahetud välistada kordust, sest osa nõudeid tulevad § 101 lõike 1 punktides 1, 3, 8, 11 ja 12 ning lõigetest 3–6. Tegemist on väga olulise sättega, mistõttu peab see olema selge ja seaduse rakendajale ühest arusaadav.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Igor Taro
siseminister

Jaanus Põldmaa 6125041
jaanus.poldmaa@siseministeerium.ee